

A kezdetek

A szél süvítése sem tudta elnyelni az asszony üvöltését.

Estefelé Láng Boldizsár úgy döntött, nem maradnak, inkább felnyergelnek, és elhagyják Losoncot. Ekkor még senki nem gondolta, hogy a vihar majd erős fákat csavar ki tövestül. Pedig a vénasszony gömb nélkül is megjósolta, hogy ilyen időben vétek útra kelni. Fennakadt szemmel bámult a semmibe. És igen, most itt állnak tehetetlenül. Rimaszombattól egy istenesen nagy köpésre.

– Adjon lovat! – könyörgött Reindl Sándor Lángnak, aki tehetetlenül bámulta a vajúdo asszonyt. – Nem hallotta?! – Megragadta a férfit a gallérjánál fogva. – Adjon már, az istenért! Vagy végignézi, ahogy elvérzik a legjobb színésznője?

– Nem adhatok. Akkor mind itt ragadunk. Inkább jöjjön, húzzuk ki a kocsit a sárból!

Pedig ott Losoncon az a vén banya olcsó főzetet kavart, hogy az ifiasszony bírja az utat, s visszatartsa benne a kis ficerkát. Reindl Ponti Lujzára nézett, aki bátran kijelentette, hogy rá csak ne legyen tekintettel senki. Ő vándorszínész, megszokta a szokatlant. És ha már otthona az úttalan, rögös út, hát akkor ott kell neki világra hoznia az újabb otthontalant, a gyermeket, aki majd komédiás lesz, vagy épp tragikus hős. Éppen olyan, mint az apja, Reindl Sándor, aki szolgálatból menekült a vándortársulatba, és lett csepűragó. De üthet az anyjára is, aki a drámák nagy ismerője. Hát ő a való életben aztán nem játszaná az úriasszonyt, nem szenvelegne, nem is kényeskedne. Van arra itt elég ripacs, ő azt a szerepet nem alakítja.

Most meg itt vonaglik a földön, órák kérdése, és megszül.

– Nyereg nélkül is menni fog. Majd én kikötözöm – nézett a lóra Reindl, hogy mentse hitvesét és születendő gyermekét. A virtusban leginkább jártas lóhoz szaladt, az meg úgy kapkodta a lábát a sárba ragadt szekér előtt, hogy öröm volt nézni. Ez a zabolátlan tetszett meg Reindlnek, és már meg is ragadta a kantárszárat, amikor Láng csettintett.

– Istó, Jankó, fogjátok le, amíg meg nem nyugszik! – A két férfi elrántotta, majd két oldalról megtartotta a habzó szájú színeszt. A férfi dühödt bikaként próbált kitörni a szorításból.

– Láng! Ezt még nagyon megbánja! – kiáltotta, majd a lába elé köpött. Szíve szerint egyenesen a társulatvezető két szeme közé küldte volna az áldást. Nem törődött vele, mi is lesz ezután, már csak az életösztön hajtotta.

– Megüthetném, Reindl. De nem teszem. Itt most minden férfikézre szükség van. Ha azt akarja, hogy a felesége idejében eljusson egy bábához, hát jöjjön, ne toporzékoljon itt, mint egy eszetlen ifjú! Engedjétek el!

Ekkor Ponti Lujza felüvöltött. Már a földön fetrengett. Ágay Mancsi tartotta a fejét, Gertler Nusi borogatta, de tudták, csak idő kérdése, és a gyermek akaratuk ellenére a világra segíti önmagát. Nem jól időzített a kis Reindl Sanyika. Ponti Lujza megmerevedett. Szinte visszhangzott a fejében a párbeszéd, amelyet az urával órákkal korábban folytatott.

* * *

– Láng nem hallgat senkire. Mi nem megyünk velük, ezt meg kell értenie – rontott be Reindl a feleségéhez. Ahogy meglátta a szelíd tekintetű asszonyt, hirtelen megenyhült, leült mellé, és a hasára tette a kezét. – Nem játszatsz. Így nem szabad.

– Ki tudja még, mikor jön ez a kis béka? És ha Láng talál egy nálam könnyebben idomítható lányt?

– Hol? Itt, az isten háta mögött?

– Beszél az mindenkivel. Tegnap is beszélt. A tanítóval, a pap-pal, a polgármesterrel. Látom, ahogy a lányokat mustrálja. A te-henészetben vagy a templom körül. Az úgy játszik, hogy közben járhatja a szemét a közönségen. Aztán ugrik a karakteresebbekre. Azoknak meg még ez is jobb sors.

– Eddig még senkit nem szerződtetett, csak kujonkodik. Nem találni minden bokorban olyan temperamentumos talen-tumot, mint te.

– Sándor, nekünk biztosra kell mennünk. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy...

– Nem lehetünk megalkuvók. Megyek, és beszélek a fejével. Meg kell értenie, hogy nem reszkírozhatjuk a gyerekünk életét.

Sándor vette a kalapját, de Lujza az útját állta.

– Az a banya vette el a te eszedet is, Sándor. Az az átkozott jóslat. Mit lát az bennem, mi? Balsejtelmet. Ha már van valami a méhedben, hát az csak átkozott lehet! Mert ezek így keresik a kenyerüket. Kártyát vetnek, meg zaccot kavarnak. Ezeknek min-dig kavarniuk kell valamit. Sándor, térj már észhez! Én nem tar-tóztatom fel a társulatot. A lovakat abrakolni kell. El kell érnünk Rimaszombatig. Itt már elfogyott minden.

– Szóval te is Láng mellett állsz.

– Te hazudhatsz minket nagy talentumoknak, Sándor. De csepűrágó vagy, éppen úgy, ahogy én. Kegyelemből tartanak, alamizsnáért. És inkább itt legyünk, mint a földeken vagy a harcban, nem igaz?

– Rettenetesen...

– Megalázó, tudom. De ha én elbírom, neked is el kell bír-nod, ez a kötelességed. Ne nehezítsd meg nekem! Én követem őket. Te meg majd eldöntöd, mit cselekszel. Hogy mennyire vagy mellettem a bajban.

– Te ezt már eldöntötted helyettem. Nekem szavam se lehet.

Lujza megragadta Sándor kezét, és a szemébe nézett. Abba a csillogó, konok szemébe. És elveszett benne, mert teljes szívéből szerette a férjét. A vásári bohémot, a dalra fakadó vitézt, a férfit, aki nem akarta mások vérént ontani, aki csak a deszkákon húzta elő fényes kardját, hogy rárontson az ellenre. De a lelke mélyén féltette a világot, az embereket, azt a sok kis rongyos életet, amely ott kavargott körülötte. Ó, és az a piros ajka, mintha valami géniusz rajzolta volna meg! Pontos volt, dús és szép. Olyan szép, hogy az férfinak kissé már szégyenére is válhatott volna. De nem egy csepűragónak, akinek minden vonása kontúros, erős, hogy bárki jól láthassa. És Ponti Lujza ennek az embernek a gyermekét hordja a szíve alatt. És ez az ember hogy félti, hogy óvja őt!

* * *

A vihar egyre erősebben tombolt, Reindl a felesége szemében ekkor már semmit sem látott, Ponti Lujza feje lehanyatlott, a férfi pedig tudta, egyetlen esélye maradt. Hiába voltak ott vagy tízen, a kereket olyan erősen ragadta magához a végtelen sártenger, hogy meg sem bírták mozdítani. Az eső egyre hevesebben zuhogott, a hideg, orkánerejű szél pedig próbálta mindüket eltaszítani a szekerektől.

– Próbáljuk oldalról! – kiáltotta Istó. A lovak is egyre türelmetlenebbek lettek. Tudták, hogy fogságba kerültek. – Újra! Ritmusban! Egyszerre! – A kerekek azonban meg sem mozdultak. Reindl érezte, hogy bármire képes lenne, akár a világot is kimozgatná a négy sarkából. És mintha hallotta volna, ahogy kicuppan az egyik kerék. Aztán visszanézett, de semmi nem történt. Minden éppen úgy volt, mint fél órával azelőtt. Csak Lujza... A férfi térdre esett, és átölelte Láng két lábát.

– Kérem, ha istent ismer... Kérem! – Már úgy zokogott, mint egy magatehetetlen gyermek.

– Oldozzátok el az egyik lovat! – adta ki az utasítást Láng. – Aztán Reindl, ne hagyjon minket magunkra! Hozzon segítséget!

Reindl megszorította Láng Boldizsár kezét. Hosszú másodpercekig tartotta, majd felemelte Lujzát, és nyeregbe pattantak. Úgy veszték el a ködben, mintha ott sem lettek volna.

Reindl Sándor csak nézte szenvedő feleségét. Fél kézzel a kantárt fogta, másik kezével az asszonyát tartotta, és ebben a viharban ez igen veszélyes volt, mégsem kért segítséget. Úgy gondolta, maga is elboldogul majd valahogy, mindenki más csak visszatartaná őket. A rakoncátlan ló, bár engedelmességben nem járt elől, gyorsaságával pótolta ezt a hiányosságot. A többi a férfiember dolga, és egy igazi huszár képes igazgatni a lovát, ha az a maga útját akarja járni. Reindl tudta, már nincs messze Rimaszombat. Talán ha így haladnak, és a ló sem mond ellent a vágtnak, fél-egy óra alatt a város határába érnek. Ereje fogytán volt. Úgy tartotta pilledő asszonyát, mint egy éve a csatában elhaló bajtársát, akit temetni vitt a sívár földeken át. Pedig megmondták, hogy a halottat elhagyni nemcsak lehetőség, de kötelesség is. Az erő másra kell. De Reindl nem bírta volna, hogy a csatamezőn vigye el az enyészet kedves bajtársát. Ó, azok a huszáros évek! Amikor még mindenki megsüvegelte. Amikor még elég volt hetyke lován végigsétálni az utcákon, s a lányok szemében megláthatta a tiszteletet és a vágyat. De az az egy, akiért bármit megtett volna, most itt fekszik a karjában az ő Sándorkájával, és egyre kevesebb az esély arra, hogy az a kisfiú valaha is napvilágot lásson. Örül, ha az ő Lujzája túléli ezt a napot. De hogy annak előtte a huszárok dala milyen tüzesen jött elő az ifjú vitézből, azt csak Ponti Lujza mondhatná el.

* * *

Az ifjonti hév sokszor sodorja a seregbe a fiatalembereket. És Reindl Sándor örömet vállalt bajtársiasságot más ifjakkal a haza

védelmében. Az ezred sok helyen állomásozott. A nagyváradi fiúról pedig az a hír járta, hogy igen öblös hangon tudja megzengetni a katonadalokat, és olyan szenvedéllyel énekel a hazáról, hogy nincs az a zsebkendő, amely száraz maradna utána. Az úriasszonyok aztán kikönyörögték, hogy vendégül láthassák ezt a csinos legénykét. Az urak pedig hiába húzták a szájukat, amikor becsületről meg hazaszeretetről esett szó, nem tudtak érvényt szerezni az akarataknak. Reindl Sándor pedig dalaival és hősi ruházatával igencsak kedvére tett a szívfájdalomban szenvedő asszonyszemélyeknek. Annyi pátosszal töltötte meg a teret, amennyi éppen szükségeltetett. Nyíregyházán állomásozott az ezred. Reindl Sándorért küldettek, hogy ugyan látogassa már meg a helyi notabilitás asszonyát, aki igen sok jót hallott felőle. Nagy vendégeskedésről tájékoztatták. Ő pedig úgy döntött, előblöget pár nótát a jól bevált rutinnal. Fényes bálterembe vezették, nem is értette, hogy kerül oda. Azt meg végképp nem értette, ki az a sudár, temperamentumos virágszál, aki úgy suhan el mellette, mint egy eltévedt angyal. Bizonyára ő is fellép majd. A férfi érezte, nem szalaszthatja el ezt a tüneményt, azt soha nem bocsátaná meg magának. Elébe vágott, összecsapta a bokáját, és bemutatkozott.

– Reindl Sándor.

– Milyen okból tett egy félkört, lépett elé és szólított meg? Nem gondolja, hogy ez inzultus?

– Kétségbeesés.

– Egy jó katona nem esik kétségbe a harcmezőn.

– Ott talán nem, de ön, kisasszony, felkavarta a békességet bennem.

– Néhány mozdulattal? Nem esik kissé túlzásba? Netán költő? Mert akkor elnézem.

– Ha sokáig néz így rám, a végén versbe szedem...

– Tegye a dolgát, és ha eljön az idő, akkor lépjen, kedves ismeretlen!

- Mikor lesz rá alkalom?
- A táncparketten. Ha apám nem ellenkezik.
- Kisasszony!

Bár ez a bemutatkozás felemásra sikeredett, Reindl érezte, hogy a kínálkozó alkalmat nem szalaszthatja el. Hosszan nézett a fiatal lány felé, aki ifjú urak és hölgyek társaságába keveredett. Reindl látta, hogy nem egy nebáncsvirágba botlott, és ez valahol tetszett is neki. Úgy elmerengett, hogy kétszer is kellett szólítani, mire rájött, hogy jelenése van, hiszen dalcsokkal készült a házигazdának. De hol volt már akkor a házigazda? Reindl gondolatai csak a barna hajú szépségen jártak, akit majd ő megtáncoltat. És bár a ház asszonya derekát rabosító fűzőjében meregette rá pilláit, ő csak a törekeny fiatal teremtetést figyelte. Amikor elkezdte az első, szívet rengető katonadalt az elválásról, az ő szemébe nézett. A lány viszonzta a pillantását. Reindl tudta, hogy ezt a lehetőséget nem hagyhatja veszni. És hogy, hogy nem, sikerült a vidám kis fruska szeméből az első könnycseppet kicsiklandoznia. Aztán egy vidám, pergős dal következett, de ekkor már teljesen búvőkörébe vonta a lánykát, akinek a lába izgett-mozgott minden egyes pergő taktusra, mintha maga is huszárok között nevelkedett volna. Reindl már biztos volt abban, hogy soha az életben nem engedheti el szíve választottját. A dalok után incselkedő játék előadásába fogtak az ifjak és leányok, közöttük pedig az életrevaló teremtés. Csak nem csepűrágók? Ó, hogy mennyire elege volt már a pipiskedő kis kisasszonyokból, a magukat kellettő álszemérmes fruskákból... És akkor itt van egy, akit igazi étellel áldott meg a sors. Szeme ravasz csillogása, kacér beszéde, keblének finom hullámozása lebilincselte. Oly mohón figyelte a lány hamvas testét borító kissé áttetsző anyagot, hogy maga is meglepődött saját merészségén. A lány piros ajkán úgy születtek meg a pajzán rigmusok, hogy Reindl háta libabőrös lett

tőle. Mert amit előadtak, amolyan fércre karcolt verses dráma benyomását keltette, de nem hiányzott belőle az a kis ördögi, az az enyhén fülledt hangulat, amely nemcsak egy huszárt, de akár egy nemesembert is felpezsdített volna. És mind közül ez a lány volt az, aki hevessegével és világító értelmével kitűnt a többiek közül. Ez a lány, akit az imént megríkatott rutinosan előadott katonanótájával. Ez, aki most hozzá intézi ellenállhatatlan szavait. Reindl már tudta, hogy a táncparketten, ha kell, pimasz módon bármilyen bárócska kezéről lekéri szíve választottját. Mert a fiatal huszárnak ennyi éppen elég volt ahhoz, hogy tudja, megtalálta az igazit, a lányt, akit soha nem engedhet el. Akivel olyan boldogan élheti az életét, mint senki mással.

A műsor után a táncparketre szólították a meghívottakat. A huszártiszteknek, ifjú katonáknak nehéz volt ellenállni. És bár a kiszemelt lány kezét épp a házigazda illetve csókkal, még mielőtt táncba bonyolódtak volna, Reindl Sándor közbelépett.

– Uram, elnézését kell kérnem, de a hölgy nekem ígérte az első táncát! Ha megengedi...

– Gratulálok a remek nótákhoz, fiatalember! Igazán lelkesítőek voltak.

– Örülök, hogy tetszettek.

– Egyszersmind reményemet fejezem ki, hogy ilyen rámenőss lesz akkor is, ha a haza védelmében kell majd szolgálatot teljesítenie. Hogy akkor is elől lesz majd, akár a legfényesebb pajzs, és úgy védi a hazáját.

– A haza az első, uram. Bízhat bennem.

– Nos, aki a hazáért áldozza az életét, az elsőbbséget élvez sok minden másban is. Parancsoljon! – A megrökönyödött fiatal lány egyedül maradt az ifjú Reindl Sándorral.

– Nem is tudom, hogyan reagáljak páratlan pimaszságára, uram! – A meghívott zenekar illendő muzsikával örvendeztette

meg az egybegyűlteket. A lány szembenézett a férfival, majd táncra perdültek. Szíve hölgye erőteljes lépéseit Reindl Sándor alig tudta követni. Mintha felcserélték volna a szerepeket.

– Elsőként megköszöném, ha bemutatkozna – kezdte a férfi.

– Mi nem vagyunk huszárok, katonák, a haza kegyeltjei. Színeszetet tanultunk, csak a pillanatnak élünk.

– Még mindig nem tudom a nevét.

– Ponti Lujza. Azt gondolja, most már többet tud rólam?

– Bizonyosságot szereztem arról, hogy szabad szellem, és ez éppen elég.

– Nézze csak! Az ott az apám. Igen szigorúan követ bennünket a tekintetével. Úgy véli, a szabad szellem kiszabadulhat a palackból?

– Gondolja, hogy kerékkötője lesz az esküvőnknek?

– Maga túlságosan magabiztos... Hogy is hívják?

– Reindl Sándor, szolgálatára.

– Nos, kedves Reindl, úgy vélem, a tánca hagy némi kívánnivalót maga után.

– Ha a ritmusérzésemre lenne panasza...

– Akkor mi történne?

– Ugye tudja, kisasszony, hogy harc közben nem lehet elvéteni egyetlen lépést sem?

– Hát bizonyítsa be, hogy képes összehangolni a két lábát a táncparketten is!

Azon az estén az édesapa, d’Ponti szigorú tekintetével folyamatosan követte a lányát, mintha láncon tartaná, ám a multság túl hamar véget ért. Reindl Sándort ugyanis másnap harcba hívta a kötelesség. Nem tudta, hogy búcsúzzon el az édes kis Lujzikától. Végül úgy döntött, nem fájdtja a szívét. Ha életben marad, úgylis felkeresi. Ha pedig nem, legyen ez csupán egy vidám epizód Lujza életében. És bár a lányok tágra nyílt szemmel nézték a hősokeket, akik az életüket kockáztatták a magyar

szabadságért, nem lehet mindenki Petőfi. Valakinek életben kell maradnia.

A hadi sérülés gennyedése nem hőskölteményekbe való. Az kiárad az emberből, miközben a lázalmok nem hagynak neki nyugalmat. Reindlnak szerencséje volt, mert idejében elhagyhatta a csatamezőt. Sok gyógyszerre nem számíthatott, de volt annyi, hogy túlélhessen. Azt mondják, a katonának szégyenérzete van, ha halott bajtársai mellől felállhat. Reindl Sándor pedig felállt. Volt, akinek a lábát kellett levágni, volt, aki egy életre elveszítette az eszét, vagy csupán élőhalottként vegetált. Reindl azonban pár hét után rendbe jött. Kissé bicegett, amit jól el tudott rejtetni a szemek előtt. Csak belül égette, fojtogatta valami megmagyarázhatatlan, különös érzés. Élni akart, és ezt szégyellte. Nem kíváncozott a legjobb bajtársai mellé a koporsóba. Szülővárosába visszatérve az asszonyok agyonbabusgatták, ő azonban csak Lujzikára vágyakozott. Nem találta helyét a semmittevésben. A sebláz már a múlté, a bicegés meg minden valószínűség szerint kísérője lesz a koporsóig. Hát dologra adta a fejét. Bármilyen munkát elvállalt, mégis érezte, hogy nem teljesíti be a sorsát. Istennek lehet vele valami szándéka, ha meghagyta az életét. Tudta, megkeresi fiatal szerelmét, aki talán még mindig rá vár.

* * *

A vihar csak nem csitult, a köd teljesen rátelepedett a koromsötét tájra. Reindl úgy érezte, cserben hagyta a többieket, viszont egyetlen cél lebegett a szeme előtt: Lujzát mindenáron meg kell menteni. Ha a gyerekének vagy a feleségének akár csak egyetlen haja szála is meggörbül, azt Láng nem éli túl. Erős még a keze, és fürge az indulata. Az életlen színpadi fegyvere mellett megőrizte kifejnyezett, borotvaéles kardját is.

Kidőlt fa állta útjukat. A ló megtorpant, szőrét borzolta. Mintha a távolban meglátta volna a hold lidérceit, amelyek egyre fenyegetőbb mozdulatokkal hatoltak feléjük. Ha az égi lámpás egyszer kialszik, már nem lesz többé út, amire rá lehet találni. És a hold elé sűrke vészjósló fellegek telepedtek. Valami készül. Reindl tudta, nem tehet mást, a maga oldalára kell állítania a lovat. Lujzát a vállára fektette, majd jókora botot vett fel a földről, s a zabolátlan jószág szeme előtt hadonászott vele fenyegetően.

– Indulj már, te isten barma!

A ló fújtatott, de rest volt mozdulni. Reindl finoman ütlegelni kezdte a lábát.

– Ne akard, hogy megtáncoltassalak, hé! – kiáltotta, s egyre hevesebben suhogtatta előtte a girbegurba ágat. A ló azonban nem mozdult. – No, mindjárt a szügyödbe lépek, te semmirekellő! – Azzal huszárosan zökkent egyet rajta, s amaz felágaskodott, hogy majdnem levetette lovasát. – Az ilyen pimasz gebéket jóízűen ettük a csatában. No, eridj, ha nem akarod, hogy sebesre táncoltassalak! – A ló azonban nem mozdult.

Lujza ekkor felsikoltott. Sándor szemében könny csillant. A ló hátranézett, s látva az emberi kint, olyan vágtaba kezdett, hogy alig lehetett irányban tartani. Táncolt, fújtatott, csak úgy porzott utána az út. S jókor tért ki egy éppen akkor kidőlni szándékozó fa elől. Csak néhány másodpercen múlt, hogy a fiatalasszony ott helyben szörnyet nem halt az urával és Sándorkával együtt.

Beletelt egy jó órába, mire Rimaszombat határába értek. De akkor már az asszonyon olyan remegés lett úrrá, hogy azzal csak orvosnak lehetett dolga. Meleg szoba kell meg egy pamlag, hogy oda fekhessen, aztán egy bába sem ártana, bár a Sándorka már félig-meddig így is a világon van, ki tudja, hogy élve vagy halva. Az első vályogházban némi fény pislákol. Oda kopogott be

Reindl, hogy szállást kérjen. Egy amolyan semmi rongyba öltözött leány nyitott ajtót.

– Áldja meg kendteket a Jóisten! A feleségem mindjárt szül. Ha bába nincs, hát elvégzem én magam a teendőket, csak hely kell, meg egy lavór langyos víz. Ha melegítenének... – kezdte Reindl, csak így belecsapva a közepébe, mert udvariaskodásra ott már nem volt lehetőség.

– Atyám! – kiáltott a lány, mire egy igen zömök bajszos férfi termett a küszöbön.

– Mi kéne? – kérdezte olyan szenvtelenül, mintha nem látta volna a kétségbeesett férjet és a szenvedő asszonyt.

– Háborúban szolgáltam. Leszerelt katona vagyok. A feleségem hamarosan szül...

– Aztán miért szerelt le? – folytatta a faggatózást az öreg.

– Lejárt a szolgálatom, és meg is sebesültem. Azóta vándorszínművész vagyok, akár a feleségem.

– Szóval pojacák!

– Tisztességesen megdolgozunk a mindennapi betevőért.

– És ide szülné nekem a koszos porontyát?

– Nem kérném a szívességét, ha nem lenne sürgős.

– Akkor gondolkodott volna, amikor felcsinálta az asszonykát.

– Ne merészeljen... Kérem, a jó szívére apellálok! – De még be sem fejezte a mondatot, amikor az érdes modorú férfi rácsapta a kaput.

Hajnalodott. Reindl Sándor pedig csak rendületlenül vitte a feleségét a vállán. Ám ha nyitott kaput látott, az rögtön be is csukódott előtte.

* * *

Nehéz volt d’Ponti elé állni, és még nehezebb volt visszaszerezni Lujzika szívét. Amikor Nyíregyházára ért, Reindl szinte lázasan

kapaszkodott az emlékeibe. Vajon gondol-e még rá a szerelme? Emlékszik-e arra a kósza beszélgetésre, amely talán semmit nem jelentett neki? És ha csak egy suta kis epizód volt az életében? Mi lesz, ha nem találja otthon? Ha épp a komédiásokkal van? Vagy közben férjhez ment, és már másé a szíve? Talán soha nem is volt az övé. Egy tánc, egy bolondos kis kaland... Újságlapokra sem illik, még az élet kis dolgai közé sem. Csak az ő lelkében hagyott nyomot.

S hogy akkor, azon a napon, amikor a kis tó felett az eget beborította a nap fénye, ott látta egymagában, egyszerű, de szép ruhában, ahogy a kacsákat hívogatta s etette... Nem hitt a szemének. Leült mellé. Lujza úgy tett, mintha nem venné észre, vagy legalábbis nem lepné meg, hogy újra látja. Még az arcán éktelenkedő sebre sem fordított figyelmet, a mély barázdákra, amelyek akkor már az idő könyörtelen múlására emlékeztettek. Mintha csak tegnap váltak volna el békében. Lujza egykedvűen folytatta a kacsák etetését, miközben szoknyácskáját igazgatta maga alá. Akárha szemérmességből tenné.

– Nesze! – tett Reindl elé egy darab kenyeret.

– Köszönöm – mondta Sándor, majd apró morzsákra szedte szét a karéj darabját, s hinteni kezdte a vízbe.

– El se köszönt. Csak elment. Tudtam ám róla.

– Ne haragudjon! Nem akartam fájdalmas búcsút.

– Miért fájt volna? Hiszen alig ismertem.

– Nekem nem volt könnyű. Csak maga járt az eszemben.

– Kér még egy kis darabot? – Sándor a kezét nyújtotta, Lujza pedig úgy helyezte el a tenyerében a kenyérdarabkákat, hogy minden egyes porciónál a tenyeréhez érjen, s azt egy-egy ujjával simogassa. Sándor szeméből kibuggyant az első könnycsepp. A megkönnyebbülésé.

– Nézze, hogy küzdenek azért az ázott héjért! – mosolyodott el Lujza, s erre a férfi is megnyugodott.

- Az a borzolt tollú pedig meghagyta a párjának.
- Szerintem csak nem vette észre. Egyébként honnan tudja, hogy a párja?
- Megérzés. Valahogy lehet tudni. És a szándékot is.
- A szándékot mindig csak feltételezzük, nem gondolja? Talán egyszerűbbek ezek a kacsák, mint amit beléjük látunk.
- Lehet, de jólesik néha azt hinni, hogy... – Sándor önkéntelenül Lujza vállára hajtotta a fejét. A lány hagyta, de mintha szoborra dermedt volna, nem reagált.
- A nap már lemenőben volt, amikor Lujza és Sándor felállt.
- Hazakísérhetem? – kérdezte a férfi.
- Nem lakom messze. És maga?
- Én nem lakom sehol. De valahol csak meghúzhatom magam.
- Sándor, kérdezhetek valamit?
- Igen?
- Mit tudna feláldozni értem?

* * *

Rimaszombaton úgy tűnt, mintha süket és vak emberek kószálnának körülöttük. Akik meg láttak és hallottak, azok furcsán grimaszolva suhantak el mellettük. Miután kikötötték a lovat, bekopogtak minden házba. A legtöbb helyen zárva maradtak a kapuk, ahol mégis kíváncsiak voltak, ott résnyire kinyitották, majd rájuk csapták.

Elszáradt rózsabokor szegélyezte útjukat. Már elvirágzott, eső verte a maradékot, amelyen látszott, hogy többé nem hajt ki. Csak addig tartja magát, ameddig az utolsó hevesebb szél bele nem markol, s tövestül ki nem tépi a helyéből. Addig őrzi még a tüskéket. Úgy tesz, mintha ellenállna, mintha lenne még értelme harcolni a világ ellen, amely valóságossá tette a létét. Reindl itt állt meg. Ránézett a halott rózsabokorra, és hullani kezdtek

a könnyei. Nem élne túl, ha a feleségének bármi baja esne. Sopánkodásra nem volt idő, érezte, hogy magára van utalva, és tennie kell valamit. Ha nem küzd a biztos halál ellen, akkor a természet visszaveszi azt, ami az övé. A rózsabokrot, Lujzát és a gyermekét is. Itt, e szent helyen. Akkor itt kell majd a halott Sanyikát a kezében tartania. Nekigyürkőzött. Lujzát megmenti, ha addig él is. Ekkor valahonnan – akárha álmodná – egy asszony kiáltott feléjük.

– Mit csinálnak ott? Jöjjenek már be, az istenért!

Reindl hirtelen azt hitte, káprázik a szeme. Csak elmosódva látta a csizmadia cégérét, és az egyre erősödő, ütemes kopácsolás próbálta helyrebillenteni benne az egyensúlyt. Vissza kell tértie a valóságba. Szerény ruhája már átázott, úgy vitte a feleségét, mintha az élet halvány lehetőségét mentené. Félve ért a kapuhoz, de az imént rákiáltó fejkendős asszonyka berántotta.

– Mit csinál azzal az asszonnyal? Mit áztatja?

– Higgye meg, volna jobb dolgom is!

– Az itteni népekben ne bízson! Na, jöjjön! – invitálta az asszony. – Oda, a pamlagra! Az itteni népek irigyek, maguknak valók. Elzárják mindenüket, csak ne kelljen szembenézni a kötelességükkel. Azoktól semmi jót ne várjon. Ha haldoklik, ezek inkább szúrják magukba a kést, mint hogy megmentseék. József! – kiáltott olyan érdesen, hogy a hangja szinte kettészelte a levegőt. Ekkor a megtört csizmadia lépett a szobába, kezében egy pár csizmával. – Tegye azt le, és szaladjon a kuruzslónéhoz, az ért a bábáskodáshoz!

– Éjnek évadján?

– Hát mikor, ha most kopogtat a kis pulya... Mondja, hogy csapja a hitelünkhöz! Nem lesz egyhamar gyermekáldás ebben a házban. Ha magán múlik, akkor meg különösen nem. A többi majd letörlesztjük. – Ez a bizonyos József nem volt valami beszédes ember, és tudta, amit az asszony mond, azt jobb, ha

teljesíti, addig van nyugodása. Hát kapta a kalapját, bebugyolálta magát, és nekilódult.

– Köszönöm – szaladt ki Reindl száján tisztán és egyszerűen. Az asszony azonban már csak Ponti Lujzára figyelt. A verejték és az a pár csepp az esőből mind az arcát áztatta.

– Hoztam én már világra gyereket. Majd a maradékát elvégzi a kuruzslóné, annak van tudása hozzá. De hát az ösztön az sok mindent pótol, tudja-e? No, asszonyka – nézett be Lujza ázott ruhája alá –, pottyantsa ki azt a gyermeket, aztán majd átöltözzünk!

Reindl Sándor segédkezett, amiben tudott. Eszébe jutott, hogyan látta el a bajtársait. Se a vértől, se a szenvedéstől nem tartott. Vágtak le mellette lábakat is, tömte be gyolcsba csavart bottal azok száját, akiket nyersen nyiszáltak, mert se érzéstelenítésre, se másra nem volt lehetőség. És a túlélésért akkor is, most is mindent meg kellett tenni. És ez a serény, kendős asszonyka hozta a lavór vizet, majd az ő Lujzájának szemérmes részeivel olyan finoman s alázattal bánt, hogy Reindl érezte, nem lehet baj. Legalább a feleségét megmentik.

– No, ímhol, ni, kibukkant az az értelmes fejcskéje. Már látom a tetejét. Hajas lesz. Hát tudja, hogy aki hajas, azt szereti a Jóisten?

Tudta, nem tudta, Reindl csak bólogatott serényen, mert úgy érezte, egy kézbe helyezte minden bizodalmát. S nem vitázik ő az asszony babonájával, mert még felmérgeti, s akkor oda az egész szeánsz. A vajúdás, a fájdalom egyre hevesebb lett. Aztán az asszony felgyűrködött, s olyat rántott, hogy egyszeriben meglátszott a Sanyika teljes valójában. Csak épp az hiányzott belőle, ami Sanyikává tehetné volna. De ami Reindl Sándort még ennél is jobban megrémítette, hogy egy hang nem sok, annyi sem jött ki a torkán.

* * *

Hogy Reindl Sándor menekült-e, megtagadta-e a parancsot, vagy tisztességgel leszerelt, nem firtatták. Ám hetyke bajsztól megszabadították, szakáll helyett csak a borostát hagyták meg az állán, és egy ideig nem nagyon engedték útjára. Nem is volt neki más útja, csak a d’Pontiéék Lujzája, aki egy padláson rejtegette a férfit. Nemcsak a csendőrség elől, hanem kicsit a maga számára is. Ez sem volt több egy hétnél. Ideiglenes menedék. Amíg továbbállhat. Neki nem adatott hely, ahol nyugalmat talál, csak az út. Olyan bizalom ébredt bennük egymás iránt, hogy elhagyták a tisztes magázódást, és új, sokkal finomabb hangon szólították a másikat.

– Miért vagy ilyen jó hozzám? – kérdezte Sándor, amikor kéz a kézben andalogtak.

– Mert osztozom a sorsodban.

– Nem térül ez meg neked.

Mindketten a hold felé tekintettek, és úgy tűnt, mintha ez a fényét rájuk borító égitest megsúgta volna nekik, hogy ott és akkor mit kell tenniük. Egymás szemébe néztek. És látták. Látták a jövőt, azt a kopott, gondokkal terhelt világot, amely csak az övék lehet. Csak kettejüké. Sándor ujjaival érzékenyen megcirógatta Lujza finom, puha arcbőrét. Lujza lesimította Sándor elkalandozó, bohém fürtjeit, s a két ajak egymásra talált. Olyan mohón és követelőn tapadtak össze, mintha az életük múlna rajta.

– Holnap este felmegyek hozzád a padlásra, apám csak későn ér haza. Éjszaka vele is beszélek. Bízom a jóindulatában – mondta Lujza.

Másnap éjszaka Lujza pontban éjfélkor bekopogott Reindl Sándorhoz. A férfi kinyitotta az ajtót. A hold olyan kacéran világította meg a helyiséget, hogy Sándor először csak a lány sziluettjét látta.

– Üdvözöllek, gyönyörű angyal! – kezdte.

Úgy érezte, ez a tökéletes, légies jelenség túlságosan törékeny ahhoz, hogy hozzáérjen. Mint a fel-feltűnő buborék, amely egy pillanat alatt vízcseppé válik. Az éjszaka a tücsökzenétől volt hangos, és ők belehallottak valami egészen különös dallamot. Mintha kiélesedtek volna az érzékeik, és együtt találtak volna rá a ritmusra. Finom kis köntös hullott le akkor, és egészen különleges ölelésben kezdtek ringatózni. Reindl Sándor vágyott volna többre, valami másra, amit talán soha nem kaphat meg. Nem is tudja, miért van itt vele ez a lány. És mi lesz majd ezután? Mert innentől már csak kétféle sorsa lehet. Örök boldogság vagy örök boldogtalanság. Nem ronthatja el. Pedig vágyakozott arra, hogy a lány lábát simogassa, de erre neki nem volt jogosítványa. Lujza kacéran megemelte a lábát, és a boka fölé húzta a szoknyáját. Ez félreérthetetlen üzenet, ezzel egyetlen férfi sem bírna. És Reindl Sándor cirógatni kezdte a boka finom bőrét, mint selyempapírba csomagolt apró ékszert. Elidőzött rajta. Aztán látta, hogy a lány egyre feljebb húzza a ruhadarabot. Már a lábszárát cirógatta. Eljutott a térdhajlatig. Nem, ennél tovább nem mehet. Akkor őt már se ember, se isten nem állítja meg. Akkor az ördög telepedik rá, s őt még a holta után sem vakarhatja le magáról. Mert ha az Istennel meg is tartotta a tisztességtávolságot, valahol a lelke mélyén félté is az univerzum urát. Ki ő, hogy ellenszegüljön a parancsának? De Lujza csak nem hagyta abba, s csábította felsőbb tájakra. A kis meleg katlanhoz, ahol elevenen égetik majd meg az ördögök. Sándor hevesen markolt a combjára, s olyan kéjes érzés fogta el, hogy tudta, innen nem lesz visszaút. Ölelte, csókolta a lányt, ahol érte, és mindez nem maradt viszonzatlan. Úgy szorították egymást, mintha egybegyűrta volna őket valami felsőbb erő. Nem akartak szétszakadni. Csak amikor megmarkolta Lujza keblét, akkor vette el a lány a férfi kezét. Megigazította a ruháját és a haját. Hirtelen hideg lett, és kimért.

- Miért játszol velem? – kérdezte Sándor.
- Mert ez így nem megy. Ez bűnös út. Nem ez a módja...
- Te akartad, nem?
- Akartam is, akarom is, de ahhoz fel kell, hogy vállalj. Kell az apám meg az anyám, az ő beleegyezésük meg a pap... És különben is, ki vagy te? Katonaszökevény? Nem ismerlek.
- Nem ismersz, de egy éve vársz rám. Elrejtész, titkolsz apád előtt, feljössz hozzám, majd eltaszítasz. Miféle démon szállt meg téged?
- Nem tudok szerződést kötni az ördöggel. Nincs a lelkemnek olyan értéke.

* * *

Az asszony hideg vízzel locsolta az elfehéredett arcocskát, majd a lábánál fogva fejtetőre állította a nyeklő-nyakló kis teremtet. Lujza beleájult a szülésbe, de jobban is tette, mert visongással-jajongással csak nehezítette volna a dolgok menetét.

– No, kit tartsak meg az életnek, az asszonyt vagy a pulyát?

Villámként csapott Reindl Sándorba a szenvtelen kérdés. Hogy is dönthetne ő bárki felett? Nem Isten, hogy teremtésről vagy pusztításról hozzon ítéletet. Elnézegette a fehér arcocskát, s érezte, hogy a kislánynak nehéz lesz megküzdenie az élettel.

– A feleségem erős. Ha van remény... – Az asszony a gyermekre nézett.

– Van ebben még élet, csak ki kell csalogatni belőle.

A kis pulya a víz és simogatás hatására, mint égbe kiáltó kórus, határozottan rengette meg a falakat. Olyan erős és tiszta volt a hang, amelyet hallatott, hogy arra nincsen szó, arra nincsen értelmes magyarázat. Az asszony meg csak végezte tovább a munkát, hiszen a Szűzanya szentséges képe alatt már-már a halállal viaskodott a gyermek anyja. Éppen hozzálátott volna a kényesebb

műveletekhez, amelyek ismeretét még a füves nagynyja adta át neki, amikor belépett a kuruzslóné, aki talán a város határa mentén született összes ifjú leányért és fiúért felelős volt. A halottakért is, akiktől hemzsegett a temető. Na, az aztán révületbe gyógyította magát, s az asszony tudta, két-három perc is eltelik, mire idehívja a gyógyító démonjait, és megtáncoltatja őket a haldokló asszony körül.

– Kell fekete macska és üszkös hamu. A fekete macskának át kell szaladnia az üszkös hamun, hogy beteljesedjék a kisleány sorsa. Mi a neve?

– Lujza. Kicsi Lujza – vágta rá Reindl.

Ekkor elhaló hangon, halovány mosoly kíséretében megszólalt Ponti Lujza:

– Ludovika. Reindl Ludovika. Legyen saját neve, saját sorsa, Istennek teljék benne kedve!

S bár fekete macskát senki nem terelt a meleg szobába, hogy aztán forró hamun újra kikergesse, a csodatévő asszony tizenkét áldást számolt rá, s az utolsót, a tizenharmadikat elhallgatta, mert az bizony csapást hozott volna. Kéményben született korommal festette meg a kis arcocskát, a lábujjakra fület szórt, majd megismételte az áldásokat. Aztán rendbe tette Ponti Lujzát, aki még gyenge volt, ám a boldogsága nem ismert határokat. Szerelme, sorsa, élete most már mindörökké Reindl Sándorhoz kötötte.

* * *

Amikor d’Ponti rájött, hogy a lánya titokban katonaszökevényt rejteget, elővette a fiatalembert. Kioktatta a hazaszeretetről s a halál magasságos pátoszáról. Tette ezt jól megtermett pocakkal, mely jólétről és gondtalanságról árulkodott. Reindl persze váltig bizonygatta, hogy kitöltötte az idejét, ám d’Ponti nem látta mellette biztosítva a lánya jövőjét. Nyeszlettnek tartotta,

de legfőképpen megbízhatatlannak. S mindezek mellett nem tetszett neki, hogy szegény, mint a templom egere, amelyet seprűvel zavart volna ki a megszentelt helyekről. Reindl nekikese-redett. A nagy beszélgetést követően egy kis ablakon keresztül távozott rejték helyéről. Hiszen nem kell neki bujkálnia. Nem kell neki félnie. Ellesz ő bármely fa árnyékában, ha másutt nincs maradása. Isten szabad ege alatt mindig akad hely a vándoroknak. Aznap éjjel senki sem tudta, hol alszik. Másnap dobszóra ébredt. Még benne volt a harci szenvedély. Még nem hagyta el teljesen álmát, úgy kereste serényen a kardját az oldalán. Még nem eszmélt fel arra, hogy ő valójában már csak egy koszos csavargó. Amikor magához tért, látta, hogy fura gúnyákba és színes rongyokba öltözött szerzetek érkeznek. Egyikük kezében dob volt, a másik a furulyáját fújta. Volt közöttük kivágot ru-hájú, furcsa némben, törpeforma fickó, elegáns hölgy, szakállá-tól megszabadulni képtelen, koldusra hajazó vándor. Nehezen rakta össze, hogy e szedett-vedett népség mit keres a városban. Majd kiállt egy hetyke figura, szigorú tekintetében hamiskásan csillant meg a fény, s ott rögvést bemutatva kis kommunáját. Vándorszínészek... Reindl Sándor szíve nagyot dobbant. Ta-lán itt és most megcsinálhatja a szerencsáját. Hiszen nincs föld, amely köti, s nincs leány, aki várná. Aki meg mégis várná, azt ő az ablakon át hűtlenül elhagyta, hogy ne kelljen neki miatta szenvednie. Most pedig itt áll, és azon morfondírozik, hogyan is vándorolhatna tovább, hogyan is tölthetné meg az életét ér-telemmel. Fülelt, hogy feljegyezze a kis kompánia nevét. *Láng Boldizsár és társulata...* Az a hír járta, hogy este majd fellépnek. Ám ott helyben is rögtönöztek egy röpke kis kedvcsinálót. Az emberek hahotáztak a bővérű asszonyokon, akik kijátszották uraikat, s miközben a hoppon maradt férfiak keseregtek, eme-zek cigánykereket hánytak, s nemkülönben kivágták a magas C-t is, mert egynéhány pajzán dalocskát is elővezettek. Reindl

várta azt a pillanatnyi csendet, amikor ő a szemlélődők közül kicsilloghat fájdalmasan szép hangjával. S nem is volt rest ott helyben közbevágni. A napról énekelt, amikor a szegény bakának toborzót fűjnek, s neki el kell hagynia édes mátkáját, hogy kardot ragadva dicső örök életbe meneteljen. Az asszonyok már nem Láng Boldizsárt figyelték, hanem ezt a fura fickót, aki olyan keserves nótázásba fogott, hogy még a zsörtölődésben megfáradt cinikusok sem tudták leplezni könnyeiket. Láng Boldizsár ismét megfordította a figyelmet, ám amikor virtuóz játékukat az utca publikuma megtapsolta, és az emberek szétszéledtek a parkban, a társulatvezető Reindlhez lépett.

– Mi volt ez a közjáték, fiatalember?

– Nem több, mint amit látott.

– Nyers és túlzó. Hatását tekintve erős, ám kiforratlan.

– Hálásan köszönöm becses véleményét. Az emberek látszólag másként vélekedtek.

– Az embereket nem nehéz elkápráztatni. A közönséget megtartani, az az igazi művészet, barátom. Mivel foglalkozik?

– Katonatisztként szolgáltam a hazámat. De most más céljaim vannak.

– Mi lehet ennél nemesebb?

– Talán semmi. Viszont láttam a bajtársaimat meghalni, és nekem még szövetségem van az élettel. Ha beállhatnék a társulatába...

– Lovakat abrakolni, csutakolni, szekeret javítani, közönséget toborozni... Mindig akad munka.

– Én ennél feljebb kíváncszom.

– Azt sejtettem. De azt tudnia kell, hogy mi hazátlanok vagyunk. Mindennap újra és újra felkerekedünk, más és más vidéken terjesztjük a kultúrát.

– Nemesen hangzik. Mintha oltári áldozatról beszélne.

– Örülök, hogy megértett. De ha velünk jön, azzal tisztában kell lennie, hogy faragni fogunk magán. Isten megáldotta

tehetséggel, de a ripacskodás, olcsó hatáskeltés, asszonyok meg-
ríkatása néhány rutinszerű pózzal... Ez nálunk nem megy.

– Nem ez a célom.

– Este a műsor után várom. Egyelőre annyi a fizetsége, hogy
nem hagyjuk éhen halni.

– Az is több a semminél.

Reindl még nem várta így, hogy a hold feljöjjön az égre.
A műsorra nem is emlékezett. Talán csak annyit jegyzett meg
magában, hogy a közönség érdeklődését egy-egy szoknya fel-
libbentésével próbálta a tisztelt Láng Boldizsár úr felébreszteni,
mert aludt az sokáig. És akkor jött a rutinos ripacskodás,
amelyet oly hevesen kért számon rajta. Ehhez képest egy-egy
megremegtetett hang a könnyek előcsalogatásához bagatell. De
a volt huszártiszt nem sokáig dajkálta sérelmeit, inkább tette,
amit Láng mondott, és este már úgy állt elé, mint bajtárs, jóba-
rát, akire számítanak. A szekér időben elindult, és alig döcögtek
el a város határáig, amikor egy rossz ruhába burkolt, magányos
ripacs fordult felé. Az arcát árnyékoló kendőt félrevonta. Reindl
Sándor ereiben ott helyben meghűlt a vér.

* * *

– És most mi lesz, Sándor? – kérdezte Ponti Lujza kétségbeesve.
– Mi lenne? Ott lesz, ahol mi. Ott nevelkedik, ahol mi járunk,
ott nő fel, ott válik ember belőle.

– Talán asszony.

– Nem akarom más asszonyának nevelni. Nem akarom, hogy
egy férfit szolgáljon egész életében.

– Akkor mit akarsz? Szegénységet neki is? Én elhagytam érted
apámat, anyámat, az egész tűrhető életemet.

– S ez így velem tűrhetetlen? Hát nem ez a boldogság?

– Ez? Hogy más kegyelméből élhetek? Hogy csak azért nem pusztultam el, mert volt egyetlen igaz ember ebben a szutykos városban? Neki én nem ilyen sorsot szánok.

– Hiszen éppen erről beszélek. Hogy nem akarok neki ilyen életet.

– Ha írnál a bátyádnak...

– Ha írhatnék, nem lennék földönfutó.

– Írhatnál, ha a büszkeséged engedné. Most már nem csak ketten vagyunk, Sándor.

– Mi ezt az életet választottuk. Én elhagytam a családomat, és nem azért, hogy alkalomadtán visszaédesgessem magam a kegyelmükbe. A bátyám... Nem akarok erről többet beszélni.

A beszélgetésbe ekkor beleszólt Reindl Ludovika, aki alig várta, hogy édesanyja újra megszoptassa.

– Féktelen étvágyú a kisasszony! Igazi Reindl.

– Én csak rád éhezem.

– Uram, ideje megosztoznia rajtam a kishölgygel! Úgy látom, egészen magának követel.

Mindeközben Láng Boldizsár, lovaiban és embereiben megfogyatkozva, segítség nélkül ért Rimaszombat határába. Mintha kedves és kiemelt művészei a gyermekáldásba belerévedve megfellebbeztek volna róla. A vándorszínészeket abban az időben nem fogadták szívesen. Hazátlan varjaknak tartották őket, akik sötét fellegeket szöve érkeznék, és faluról falura, városról városra hintik a betegség magvait. A sötét árnyék neve pestis. És ha valaki oly sok helyet megjár, és oly sok helyen hál, koszban, porban fetreng, az bizony magában hordja a gyilkos kórt, ha tud róla, ha nem. Rimaszombat határait már a legjáratasabb földművesek maguk védtek. Senki nem kívánta tőlük ezt, ám ők összekapaszkodva tessékelték ki a hívatlan kompániákat. Mert pojácák folyvást érkeztek, s próbálták aprópénzre váltani zsenge tudományukat. Hát a városnak

az ilyen flancolás nem szükségeltetik. S hiába jelent meg az igény, az erő mindig elnyomta a finomabb műveltséget. De még az aszszonyok és pityókázók dajdajozó kedvét is. Merthogy ezek a díszes kompániák minduntalan felmérték ám az igényt, s felvértézve léptek egy-egy településre. Amikor Láng két szekere a város határára ért, ott már várták őket kapára s kaszára fogva a várost védő legények. Az egyik ki is lépett, és a szekér elé állt...

– Merre-merre?!

Láng leállította a lovakat, s maga fordult a dühtől vérekes szemű férfi felé.

– Isten áldja! Láng Boldizsár vagyok, ez pedig a társulatom.

– És mit akarnak?

– Egy komédiát hoztunk pipogya férjekről és bővérű asszonyokról.

– Szóval gúnyt űznek belőlünk. Hát mik maguk? Kiket szolgálnak? Asszonyaikat?

– Művészek vagyunk, és ha megengedi...

– Mi kinkeserves munkával tartjuk el a családjunkat. Amíg maguk szórakoznak...

– Mi nem szórakozunk. Mi szórakoztatunk.

– Na, jó. Legyen! Mutassa meg, hogy képes engem elszórakoztatni! Ha sikerül, akkor mehetnek. Ha nem, akkor eltakarodnak innen. – A férfi ott helyben ingujjra vetkőzött. Láng megigazította elnyűtt nyakkendőjét.

– Nem kenyerem az erőszak. És nem hiszem, hogy ez lenne az ára, hogy továbbengedjen. Már várnak bennünket.

– Hallod, Pista! Azt mondja, nem kenyerem az erőszak. Hát milyen erőszakról beszél maga? Hiszen csak szórakozni akarunk. Magának ez a mestersége, nem igaz?

– Nem szeretném, ha a nagy heveségben elszakadna az ingem. Tudja, nincs több.

– Hát a pojacáskodásból nem is lesz több. De ha férfi...

– Ha magának ez kell, hogy elhiggye...

Láng Boldizsárt hiába akarták visszatartani a komédiásai. Mondták: drága direktor, ez már nem komédia, ennek tragikus vége lesz. Láng azonban erőteljesen koncentrált. Mintha ott ülne előtte a város apraja-nagyja, és arra lenne kíváncsi, hogy milyen furfangos fordulattal győz a jó, s takarodik el a rossz. És míg az a nagy ember, szája szélét nyaldosva, épp a komédiára készült, Láng egy furfangos ütéssel a földre küldte, a nyakára térdelt, és előzékenyen csak annyit mondott:

– Remélem, a komédiának ezennel vége. Ha tetszett, várom a tapsot, aztán szedelődzködnénk, és mennénk.

Láng nem hitt az erő tiszteletében, de belátta, hogy az esetek többségében az ő finom modora és elegáns stílusa csődöt mond. Hát rendezte az életet is éppen úgy, ahogy azt rendezni kellett. A helybenhagyott földművesek pedig még az utat is megmutatták az ekhós szekereknek. Hát így esett, hogy Láng Boldizsár és társulata ismét rátalált két jeles művészére, s most már megszorodva, egy új jövevénnyel együtt szervezhették újra a társulatot.

* * *

De hogy is volt a kezdet kezdetén? Amikor Reindl Sándor arra adta a fejét, hogy vándorszínész lesz, és frappáns szólamaival, tehetségével meggyőzte Láng Boldizsárt... Mi is történt azon az estén, amikor elindult vele a szekér az ismeretlenbe? Aki akkor visszanézett rá, nem más volt, mint Ponti Lujza kisasszony. A tehetséges, cserfes fiatal lány, akit az ablakon át hagyott el, s aki utánament, hogy az élet göröngyös útjain együtt húzzák a szerket. És Láng Boldizsárnak tetszett ez a két fiatal, akiket még szerény esküvőjükre is elkísért. D’Ponti ezt soha nem bocsátotta volna meg, de ez akkor őket már nem érdekelte.

Ludovika gyerekkorában sokat hallott a születéséről. De az anyja mintha azt mondta volna, hogy a szekér csak haladt előre a napsütésben, nótáztak, vígan voltak. És ekkor a legkisebb kislány megmozdult. Épp egy dúsan termő rózsabokor mellett haladtak el. Reindl intett, hogy álljanak meg. A mama pedig a bokor illatos virágai között küldte a kislányt előre, az életre. Reindl Ludovika azóta is vallja és szavalja, hogy *rózsabokorban jöttem a világra*.